

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано стан та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств, запропоновано ряд заходів щодо вирішення проблем активізації їх інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. На сьогодні перспективи стабільного економічного зростання держави визначаються рівнем конкурентоспроможності національної економіки. З розвитком виробництва та під впливом науково-технічного прогресу пріоритетним напрямком збереження та підвищення конкурентоспроможності став інноваційний шлях. Необхідність інноваційного зростання обумовлена вичерпанням резервів традиційних джерел ресурсів, а також необхідністю досягнення якісно нового рівня розвитку.

Пріоритетність інноваційного фактору підтверджена і світовим досвідом, який показує, що висококонкурентними на глобальному ринку є держави, які орієнтуються на інноваційну модель зростання. Саме інновації є основним інструментом забезпечення економічного розвитку та подолання кризових явищ, є основним важелем активізації господарської діяльності та підвищення ефективності функціонування господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність інноваційного розвитку обґрунтована в дослідженнях Бажала Ю.М., Гальчинського А.С., Головченко Т.М., Карпенко Н.В., Остапенко А.С., Швиданенка О.А. та інших. Серед науковців, які займаються проблемами інновацій та інноваційної діяльності, слід відмітити Балабанова І.Т., Балацького О.Ф., Гречан А.П., Кочеткова С., Краснокутську Н.В., Лапіна Є.В., Олексюка О.І., Тарнавську Н.П., Федулову Л.І., Чухрай Н.І., Шматька В.Г. та інших.

Незважаючи на значні здобутки в різних аспектах інноваційної теорії, проблема інноваційного розвитку вітчизняних підприємств залишається актуальною та потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є визначення поточного стану та виявлення проблем інноваційного розвитку промислових підприємств, окреслення перспективних напрямків щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Складні кризові перетворення негативно відобразились на показниках інноваційної активності вітчизняних підприємств. Так, в 2008 році частка інноваційно активних підприємств знизилась на 8,5 % у порівнянні з попереднім роком. В 2009 році зниження даного показника продовжилось і склало майже 10 % у порівнянні з 2007 роком. З покращенням макроекономічних показників у 2010 році дещо похвалувалась і інноваційна активність промислових підприємств. За результатами цього року інноваційною діяльністю займались 1462 підприємства, що становить 13,8 % від загальної кількості промислових підприємств. Незважаючи на зростання частки інноваційно активних підприємств, даний показник не досяг докризового рівня (18 % в 2000 р., 14,2 % в 2007 р.) [1]. За рівнем інноваційної активності вітчизняна промисловість значно поступається промисловості розвинених країн світу. Питома вага вітчизняних інноваційно активних підприємств в декілька разів нижча від цього ж показника країн Європейського Союзу. Так, за дослідженнями 2008 року інноваційно активними в Німеччині були 79,9 % підприємств, в Португалії – 57,8 %, в Ірландії – 56,5 %, в Бельгії – 58,1 % [2].

Сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств характеризується недостатнім рівнем обсягів реалізованої інноваційної продукції. З 2007 року питома вага реалізованої інноваційної продукції має тенденцію до зниження. В 2010 році даний показник знизився майже вдвічі у порівнянні з 2007 роком (2007 р. – 6,7 %, 2010 р. – 3,8 %), досягши найнижчого значення за останнє десятиріччя.

Якщо аналізувати кількість впроваджених промисловими підприємствами нових технологічних процесів, то цей показник в 2010 році став найвищим за період з 2000 року. За даними Державної служби статистики України в 2010 році було впроваджено 2043 нових технологічних процесів, що на 46 % більше ніж в 2000 році та на 44 % більше ніж в 2007 році [1]. Разом з цим в 2010 році частка впроваджених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів значно знизилась (2008 р. – 41 %, 2010 р. – 23 %), що не сприяє формуванню підґрунтя для стабільного економічного розвитку країни.

Проблемним в Україні залишається питання активізації інноваційної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу. Лише 6 % малих та 16 % середніх промислових підприємств в Україні є інноваційно активними, тоді як, наприклад, у Польщі – понад 30 % [2]. Стимулювання підприємців щодо залучення інвестицій для здійснення інноваційної діяльності є одним із важливих завдань для уряду країни.

Однією з основних проблем, що гальмує інноваційний розвиток вітчизняних підприємств, є питання фінансування інноваційних процесів. Незважаючи на зростання в 2010 році витрат на інноваційну діяльність на 95,6 млн. грн. (в 2009 р. – 7949, 9 млн. грн., в 2010 р. – 8045,5 млн. грн.), фінансування залишається недостатнім.

Джерелами фінансування інноваційної діяльності можуть бути: власні фінансові ресурси суб'єктів господарської діяльності (амортизаційні відрахування, чистий прибуток та інші); кошти, залучені на фондовому ринку (шляхом емісії та розміщення корпоративних прав, боргових цінних паперів, депозитарних розписок та залучення інвестицій в інших формах); позикові фінансові ресурси (банківські кредити, комерційні кредити, державні позики, кредити міжнародних фінансових організацій); державні асигнування та кошти державних цільових фондів (фінансування, асигнування, дотації, субсидії); інші джерела (благодійні внески, допомога) [3].

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств залишаються власні фінансові ресурси. Близько 60 % інноваційних витрат в 2010 році було профінансовано за рахунок власних коштів підприємств, тоді як фінансування з державного бюджету склало лише 1 % витрат на інновації. В 2009 році державний бюджет профінансував близько 2 %, а в 2008 році – 3 % від загального обсягу інноваційних витрат [1]. Варто зауважити, що у 1999 році частка держави в структурі витрат на фінансування інноваційної діяльності становила 10,1 %. Рівень фінансування витрат на науково та науково-технічні роботи в Україні є одним з найнижчих серед розвинутих країн світу. Так, у 2010 році витрати на ННТР в Україні зменшились на 3,3 % і становили 3,7 млрд. грн. (0,34 % від ВВП). На противагу, у кризовому 2009 році витрати державного бюджету на ННТР в Японії становили 0,77 % від ВВП, в країнах ЄС – 0,74 % від ВВП [2].

Позитивною зміною у фінансуванні інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є значне зростання іноземних інвестицій. Так, в 2009 році фінансування інноваційних витрат підприємств за рахунок коштів іноземних інвесторів зросло на 1397,5 млн. грн. у порівнянні з 2008 роком. В 2010 році позитивна динаміка збереглась і зростання склало майже 60 % у порівнянні з попереднім роком. Таку динаміку можна пояснити відносною стабілізацією фінансово-економічної ситуації в країні, покращенням макроекономічних показників та досягнення за деякими з них докризового рівня. Однак таке поживлення інвестиційних потоків може бути тимчасовим, оскільки в країні, незважаючи на обрану державою стратегію інноваційного розвитку ще з 2000 року, і досі відсутня дієва законодавча база, не сформовано чіткого механізму підтримки та стимулювання інноваційної діяльності, недостатнє бюджетне фінансування інноваційних процесів, не створено умов для розвитку інноваційної інфраструктури в країні. Слід зауважити, що значення державної політики інноваційного розвитку зростає та потребує її активізації в найближчій перспективі.

Висновки. Як показує проведений аналіз, стан інноваційної діяльності в Україні і досі залишається важким, що потребує розробки та впровадження відповідних заходів на рівні держави: удосконалення інституційно-правових механізмів підтримки та регулювання інноваційних процесів, насамперед у стратегічних та пріоритетних для країни галузях; формування умов для розвитку інноваційної інфраструктури (ринкових суб'єктів інноваційної діяльності, структур підтримки інноваційної діяльності, організаційних форм інтеграції науки і виробництва, форм науково-технічної кооперації); розробка фінансово-економічних стимулів для здійснення інноваційної діяльності малими та середніми підприємствами, формування умов для активізації венчурного фінансування.

В подальших дослідженнях заплановано поглибити дослідження перспективних можливостей для активізації інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – Київ : ТОВ “Август Трейд”, 2011. – 560 с. – ISBN 978-966-2224-15-3.
2. “Щодо першочергових заходів з активізації інноваційної діяльності в Україні”. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/654/#_ftnref2.
3. Поддєрьогін А. М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України / А. М. Поддєрьогін, А. В. Корнилюк // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 95.